

ŽIVOT I RAD PARTISKE ČELIJE U SELU KOLIMA ZASEOK RUPARI

I ako je prošlo prilično dugo vremena, a gotovo niko nije ništa pisao o partiskoj čeliji u selu Kolima zaseok Rupari koja je prije rata, sve do 1941. godine radila i živila. Radi toga potrebno je nešto napisati o toj čeliji-aktivu. I ako o formiranju i životu ove partiske jedinice postoje podaci u muzeju za Bosansku Krajinu u Banjaluci, ipak je Dr. Duško Lukač u svojoj knjizi; "Banjaluka i okolica u ratu i revoluciji", o ovoj part. jedinici napisao krive podatke tako da je stavio to, da partiska jedinica postoji u Kolima od 1936. godine a ne od 1926. Kako je to stvarno bilo. (Ovaj netačan podatak oštampat je u spomenutoj knjizi na strani 36 stav prvi odozgo.) Malo mi je čužno da je Lukač netačno napisao o ovoj partiskoj jedinici, zato što su baš njemu bili najpristupačniji podaci jer je sam radio u muzeju, gde su i spomenuti podaci pohraniti.

Namjera je ovoga pisanja ta, da se što tačnije iznesu podaci o ovoj partiskoj jedinici koja je u to doba bila jedina partiska jedinica na selu u Bosanskoj Krajini.

Da još partiska jedinica (čelija) zaista postojala u to vrijeme, to se vidi i iz izjava koje su dali Vilko Vinterhalter politički radnik u CK SKJ u Beogradu i Veljko Djordjević penzioner u Banjaluci, koji su u to vrijeme imali neposrednu vezu, kao članovi partije, sa ovim aktivom prenosivši smjernice rada na ovu čeliju, koju je čevala partiske organizacija u Banjaluci. Uz ove se priležu i izjave gore spomenutih predratnih komunisti.

Da bi se mogao bolje razumjeti postanak partiske čelije

Arhiv Bos. krajine B. Luka
ABK 209 - MG - 11/94

u Kolima, u to vrijeme, počeu sa pisanjem malo izdalje da se više sve šta je predhoćilo tome da baš u Kolima osnuje se prva partijska ćelija KPJ u Bosanskoj Krajini.

Kad je svršen prvi svjetski rat živio sam kod svoje kuće u Kolima. Tada mi je bilo 17 godina. Po svršetku rata iz grada Banja Luke pohitli su političari buržoaskih partija, kakva s ciljom da bi što više seljaka nagovorili i pridobili da glasaju za njihovu stranku. Tadašnje dvije najjaće partije, Radikalna i kojoj je stajao na čelu Nikola Pašić i Demokratska koju je voćio Svetozar Pribićević. Pošto su sela Kola i okolna sela bili naseljeni sa čisto srpskim življom ove stranke izbacivale su parole, (a naroćito Radikalna stranka) "Srbi na okup". Na prvim izborima Radikalna stranka na ~~prvim izborima~~ u Kolima i u ćitavom Zmijanju dobila je skoro sve glasove dok je za Demokrate vrlo malo seljaka glasalo. Pored ostalih parola, koje su bacate neukom seljaku, govoreno je i to da ako ne pobjeđeće radikali da će se ponovo vratiti Habsbuška monarhija i da će se ponovo povratiti begovat i ćavanje trećine.

Sjećam se kada je stigao našoj kući jedan poveći paket na adresu mog strica Milana Gajića, inaće najuglednijog seljaka na Zmijanju koji je u ratu bio interniran u Arać kao talac i tamo ostao oko tri godine, a ranije je bio 20 godina kao knez u selu Kolima. Njemu su iz grada Banja Luke u ovom paketu poslali Radikali ćlanske radikalne legitimacije da ih on podijeli seljacima sela Kola koji treba da pristupe radikalnoj stranci. Moj stric nije volio Avatro Ugarsku Monarhiju pa je zato bio često prekorićevan od strane tadašnjih vrasti, pa je jećva doćekao da austrijska vlast prepone i da doćje druga bolja. Ali u samome poćetku doćaska nove vlasti njemu se ona zamjera jer nikako ni iz daleka nije to bila ona vlast koju je on zamišljao a to je da je naroćna vlasr. On više ne vjeruje nikome a niti jećnoj stranci nije htio da dijeli ćlanske karte a nitije htio da glasa ni za

jednu stranku. Često je Milan govorio, da nije ovo ono za čime je je žudio nego da je ovo ono isto što je bilo i za vrijeme stare monarhije i da čak sjeđe na visokim položajima oni isti ljudi koji su bili glavni stub Apsertiske vlasti a da se sada seljaka ništa ne pita, gore nego ranije. Mnogo koješta pametnog čuo sam od svoga strica Milana ali on nije znao kako i na koji način bi trebalo da se bori da bi naredu bilo bolje. Od odraslih seljaka u selu on je jedini bio pismen a po prirodi izvanredno bistar. Milan je, boreći se sa velikim teškoćama, prije rata dao na školovanje nekoliko nas, tako da su moja dva stričevića Vaso i Jefte do rata završili srednju školu a još nas četvero osnovnu školu. Iz našeg kraja do rata svršili su srednju školu još i Zagorac Branko (kasnije književnik) i Jovan Knežević. Školovanje bilo je skopčano sa velikim teškoćama kad se zna da je najbliža škola bila u selu Knežanima a kasnije napravita u Krupi na Vrbasu koje su bile udaljene od Kola blizu 20 kilometara. Školovanje u srednjim školama bilo je još teže radi togatoga što je to bilo skopčano sa velikim izdatcima jer te škole bile su u gradu a bile se je siromašno. Ali ipak je stric Milan uz velike napore i materijalne izdatke učinio sve da se izškoluji bar dvojica na višim školama, što je to i postigao da je Vaso i Jefte završili i više školovanje.

Branko Zagorac i Jovan Knežević oba su bili iz ovoga kraja a bili su studenti praškog univerziteta u Pragu. poslije svršetka prvog svjetskog rata, oni bi dolazili u ferijama u svoj kraj Kola i Krupu na Vrbasu (Knežević je rodom iz Kola a Zagorac iz Krupe na Vrbasu) Oni bi provedili vrijeme dolazeći u skupu u Kola i Krupu i sastajali bi se sa seljacima i s njima razgovarali. Ja sam se sa njima često sastajao i slušao sam njihove razgovore i sam sam razgovarao sa njima. U razgovorima oni bi veličali Oktobarsku revoluciju, koja je bila, kakosu oni govorili, spas za

. . .

za čitavo čovječanstvo svijeta. Oni su hvalili vrljine ruske re-
volucije a posebno Lenjina koji je tada stajao na čelu sovjtske
države. Maxxakja Meni se je taj njihov razgovor dopao te sam
ih često pripitivao te za ovo, to za ono, a oni su mi rado odgo-
varali na moja pitanja. Njih dvojica imali su želju da u nečem
pomognu svome rodnom kraju, te su se jednoga dana, to bi moglo
biti ljeti 1920 godine rešili da organizuju analfabetski tečaj u
u selu Kolina zaseok Rupari. Tečaj je pohađjalo oko dvadesetak
dječaka i nekoliko djevojčice koji su bili stari od prilike od
13 do 16 godina. Nabaviti su brkverč koji su važili za učenje
odraslih nepismenih, svaki učenik kupio je sobi tablicu za pi-
sanje olovka i teke; a veliku tablu sami smo napravili. Prostorije
u kojima je održavan tečaj to je bila povećta soba koju nam je
sa zadovoljstvom ustupio moj stric Milan i željelo da se što više
opismeni omladine da ne bude kao Josed slijepa kod svojih očiju.
Kad su Zagorac i Knežević, po istaku ferije krenili za Prag, mene
su ovlastili da preuzmem rukovođenjem tečajom dakle nam mi
potrebna uputstva kako treba da se radi. Govorili su da ovaj tečaj
i drugi tečajevi treba da doprinesu neprektnu ovoga kraja u sva-
kom pogledu a posebno na račun zblježavanja sela i seljaka sa ra-
dnicima grada koji će jednog dana da povedu borbu protiv buržo-
zije, kapitalista i ostalih neprijatelja naše zemlje.

Radio sam sa ovim tečajem kako sam znao i umio, te jeseni,
zime i proljeća. U proljeće javlja nam se neki učitelj Šušac koji
je bio ovlašten ispred vlasti da po svome metodu radi na opis-
mijavanju odraslih. On mi je dao svoj program i način rada koga
smo primjenili na naš tečaj a koji je bio u suštini, sa manjim
izmjjenama, isti kao i onaj koji su dali Zagorac i Knežević.
Toga proljeća dolazi nam učitelj Šušac s pratnji nekog presvjat-
nog radnika iz sarza i ispita je pojedinačno sve tečajee kao
im svakom pojedinačno ocjenu. svi su prošli a opšti uspjeh bio

. . .

pohvalit i ja i moji tečajci.

Sledećih ferija dolazi Zagorac i Knežević i tada rađe na tome da se ne ostane na ovome, nego da se pokrenu analfabatski tečajevi i u drugim zaseocima sela Kola a i u drugim selima ovoga kraja. Tako biše osnovani (godine 1921) novi tečajevi u zaseoku Rupari, Konatari i Rađlovići te u selima Dobrnji i Bekavicama. Za rukovođioce tečajeva bili su poslani najbolji tečajci koji su položili ispit na prvom tečaju u Ruparima (selo Kola). Cvi tečajevi bili su u povoljnijem položaju, što se tiče učila jer je to išlo preko vlasti organizovanije, a rukovođioce svih tečajeva Ivan Sušac zalagao se je kod vlasti da se za tečaj dobije sve ono što je bilo moguće, ali često je ovo išlo sporo i nekaš su bila i prazna obećanja što je uticalo na učenje tečajaca.

Uporedo sa osnivanjem novih tečajeva Zagorac Branko i Knežević Jovan rađe na tome da se osnuje knjižnica i čitaonica u zaseoku Rupari. Oni su donijeli neki uzorek pravila i napisali pravila knjižnice i čitaonice koja su poslali na odobrenje srezu. Ova su pravila bila brzo odobrena jer je Branko Zagorac intervenisao preko nekih svojih prijatelja u Banja Luci. Tako je u Kolinama zaseok Rupari bila osnovana knjižnica i čitaonica. Zagorac i Knežević napisali su nekim društvima i ustanovama molbe kojim su molili da se pokloni neki broj knjiga za novo osnovanu knjižnicu i čitaonicu. Sjećam se da su, između ostalih bile poslate molbe i ošima, Podoboru Prosvjete u Banjaluci, Prosvjeti u Sarajevu, Privredniku u Beograd, Savezu zemljoradničkih Zajruga u Beogradu, Matici Srpskoj i Hrvatskoj, a ministarstvu prosvjete u Beograd i ti. Već u jesen te godine imali smo u svojoj knjižnici preko šest stotina raznih knjiga koje je čitalo preko 40 članova koji su se učlanili u knjižnicu i čitaonicu.

U jesen, te godine, na inicijativu političara i čuvenog trezvenjaka prote Dušana Keenanovića, a po pismenom dogovoru sa

Zagorcem i Knježevićem koji su bili u Pragu osnovali smo društvo trezvenosti u Reparima. U Smartali smo svojom obavezom da ništa ne činimo što se nebi posavjetovali sa Barankom Zagorcem i Jovanom Knježevićem pa smo i po pitanju osnivanja ovoga društva savjetovali se sa njima. Društvu smo dali ime (opet po predlogu, pismenom, ovih dvojice studenata) "Napredna seoska omladina POBRATIMSTVO U KOLIMA". U društvo trezvenosti upisali su se svi članovi knjižnice i čitaonice a i drugi omladinci iz sela. Tako se u selu po prvi put čuje, da je alkohol otrov a naročito ako se prekomjerno uživa.

Tečajevi za nepismene držati su u Kolima i okolnim selima koji su u većini polučivali dobre uspjehe. Mlađici koji su se opismenili upisivali bi se u knjižnicu i čitali knjige nesebi ih svojim kućama.

Knjižnice i čitaonice i društvo trezvenosti bilo je skoro jednako te isto jer je i jednom i drugom bila jedna uprava a i ako te nije bilo tako na parir jer je i jedno i drugo imale svoje pravila.

Pored čitanja knjiga iz čitaonice i knjižnice, čitali smo i dnevnu štampu koja je stizala neredovno usled udaljenosti od grada i slabe veze sa gradom. Pored dnevne štampe čitali smo i neke časopise. Sve što smo imali za čitanje to smo naručili samo po dogovoru i preporuci Zagorca i Knježevića. Sjećam se da smo dobivali "Politiku", "Selop", "Težačko pravo" i "Prosvjetu" i "Borbu" (šok je izlazila).

Koliko se sjećam, bilo je pred samu zabranu izlaska "Borbe" kada nam je gostioničar Sikimić Risto, (preko koga je po dogovoru išla naša štampa radi toga da prije nam on šalje i ego kada ide preko kneza koji zna da poštu zadržati i po deset dana kod sebe), otkazao da više neće da preko njega ide naša pošta, jer da ima tamo i komunističkih novina pa neće da zbog toga odgovara pred vlastima.

. . .

Sad smo imali veću teškoću po pitanji stizenja naše pošte, tako da smo naizmjenično, članovi knjižnice i čitaonice morali sami ići da iz Banjaluke donosimo poštu.

Pored ove štampe i knjiga Zagorac i Knežević, nama nekolicini, davabih su i polulegalnu a kasnije ilegalnu štampu. Za čitanje ove štampe oni su u ~~ovak~~ grupu izdvojili ove:

- 1) Knežević Gstoja Spasojev,
- 2) Knežević Dušan Trivunov,
- 3) Knežević Mijo Savin,
- 4) Gajić Nenad Milanov,
- 5) Gajić Mileva Milanova,
- 6) Gajić Gojko Tešin,
- 7) Gajić Lazar Pavlov i
- ~~8)~~ 8) Gajić Milan Lezarev.

Koliko se danas sjećam, pored ostalih knjiga ova grupa čitala je i ove knjige: "Mati" od Gorkog, "Podzemna Rusija", "Revolucionarci" od Arcibaševa, "Početnici komunizma" od Preobreženskog i druge. Sjećam se da su nam Zagorac i Knežević čitali neke članke iz biltena koje nijesu nama šaljali na čitanje.

~~nikakva~~
bilo je to 1922. ili 1923. godine kada ova grupa postaje zatvorena i prelazi u ilegalnost. Tada smo je zvali ćelijom jer su nam Knežević i Zagorac rekli da je ona to i da je to partiska ćelija. Ja sam bio kao rukovodilac te ćelije i sastajali smo se povremeno na svoje sastanke na kojima nije smio biti prisutan ni niko drugi sem članova ćelije. Ćeliju bi obilazili Zagorac i Knežević dok su bili na ferijama a kada su završili studije, do zapošljavanja imali su vremena da nas češće obilaze, kako nas u grupi tako su davali upustvo kako treba da radi knjižnica i čitaonica kao i društvo terzvonosti. Nama kao grupi davali su smjernice rada kao: opismenjavanje seljaka, da se ometaju zborovi buržoaskih partije, da se glasa za opozicione partije, da se seljacima pripovjeda bratstvo, da se radi na zblizanju se-
~~kjxxxxxxxxxxxx~~

ljaka i radnika, da se govori i upozna narod o Oktobarskoj revoluciji i da se objašnjavaju putevi kuda ide sadašnja Rusija, da se narodu propovjeda ateizam i da se poveća borba protiv crkve i popova i drugo. Na zahtjeva koji su nam davali, mi smo radili koliko smo znali i umjeli, ali smo najviše imali teškoća po pitanju pripovjedaanja ateizma, da nema boga, da ne grmi sveti Ilija, da su popovi gulikože i da rade za svoj džep, da crkve netrebaju i da se tamo samo zaglupljuje narod.

Na jednom crkvenom zбору, bili smo došli u sukob sa popom i crkvenim odborom, po pitanju pripovjedaanja ateizma. Pop nas je prijavio žandarmima. Ja kao rukovodilac društva Trezivenosti bio sam od strane komandira stanice pozvan da kažem kako je to bilo. Da bi se izvukao ja sam rekao da sam ja i moji drugovi tumačili prirodne pojave, kao n. pr. da ne grmi sveti Ilija i slično i to sve što stoji u našim knjigama u biblioteci koje govore o prirodnim pojavama. Komandir je u to povjerovao i rekao mi je da se o takim stvarima ne treba govoriti glupom seljaku koji ništa ne razumije nego treba ga ostaviti neka vjeruje u sve jer ako bi on bio svjesniji on nebi htio da živi životom kojim danas živi i bunio bi se pa bi se njime imali posla.

Bilo je to, koliko se sjećam 1926. godine, kada mi je Zagerac Branko saopštio da je razgovarao sa drugovima Komunistima u Banja Luci da ~~bi~~ naša ćelije trebale da se poveže sa partijskom organizacijom u Banja Luci i da će u tu svrhu doći iz grada neko ko će preuzeti nas i davati nam direktive za daljni rad. Nije prošlo dugo vremena nama u Kola Jelezi iz Banja Luke Vilko Winterharter, Veljko Djerđjević i Edo Kunštekt. Oni su sa nama održali sastanak i saopštili nam, da naša partijska organizacija neće više samostalno djelovati nego će pripasti banjalučkoj organizaciji, koja će biti dužna da nam ukazuje pomoć i da će davati direktive po pitanju daljnjeg rada.

Vilko Vinterhalter i Veljko Djerđjević od tada dolazili su nam povremeno i to kada je ukazivala se potreba da na nas prenesu direktive banjalučke partijske organizacije, donosili nam novi partijski materijal za čitanje i odnosili stari koji smo prerađivali. Pored ostalih direktiva naročito su nam^u povlačili direktivu partije o radu u selu. Pored njihova dolazanja u naše selo, ja sam kao sekretar često odlazio u grad na partijske sastanke koji su se za nas održavali u gradu. Bilo je slučajeva kada bi mi svi članovi ćelije, po pozivu drugova iz grada dolazili u grad i na skrovitim mjestima bi održavali sastanke i vodili diskusiju po pojedinim pitanjima. Sjećam se da sam sa drugovima iz partijske organizacije banjalučke održavali sastanke u kući Veljke Djerđjevića, Idriza Masle, Jusufa Plivca u Gornjem Šeheru i u drugim kućama a i u nekim alijama po ulicama i baščama. Jedan smo sastanak održali u petom kvartu gdje je bio prisutan u ime partijske banjalučke organizacije Safet Filipović. To je bio sastanak naše partijske ćelije koja je došla čitava ovamo po pozivu drugova komunista iz grada.

Sjećam se jednoga sastanka na koji su nas pozvali Veljko Djerđjević i Vilko Vinterhalter. Mi svi članovi naše ćelije došli smo na sastanak. Na ugovorenom mjestu sastao sam se sa Veljkom Djerđjevićem i rekao mu mi je da nemamo baš tako zgodan mjesto da održimo sastanak nego ćemo ga morati održati u jednoj maloj ulici iz-orno kuće u jednoj avliji. Bilo je to ljetnje doba kada smo se mi skupili u jednoj siromašnoj avliji u sam soton. Šapatom čitao nam je neki referat drug Vilko koji je trajao skoro jedan sat. Nakon referata počeli smo sa diskusijom i to i dalje samo šapatom da smo jedva mogli da čujemo jedni drugoga. U toj diskusiji začu^o neka potera baš u toj ulici. Vikale je održiteh tu moraju biti na te galenu mi smo se razbjegli kud koji. Ja i Menaz trčali smo jednom uličicom a za nama se je ustremio jedan čovjek na biciklu sa baterijom okrenuto svetlo put nama a mi smo tada zastali na

znajući ništa šta ćemo da odgovorimo i šta će nas pitati. Mi se toga momenta osjećamo krivima koji smo iznenađeni ovom potercu i u sebi sam bacao za ovo sve krivicu na Veljku i Vilku koji su bili neoprezni da nas stave pred gotov čin time što je policija saznala za naš sastanak. Ovaj koji je stigao do nas on je sa svjetlošću baterijske lampe dobro se približio nama a dotle je na bicikli pristigao i drugi. Kad su nas dobro pogledali oni su se trgli govoreći jedan drugome da ovo nijesu oni koje oni gone. Pošto su nas prekorili zašto trčimo, brzo su se uputili u neku drugu ulicu i nastavili hajku za onima koje gone da ih stignu. Nama nije bilo druge nego da se uputimo svojim kućama i svi smo se našli skupa nekako na pola puta do naših kuća i to kada je počelo da sviće. Bili smo u nećoumici šta je to se moglo da desi i kakva je to bila potjera. Međutim kasnije su nas drugovi obavjestili da ta potjera nije imala nikakve veze sa našim sastankom nego da su neki kriminalci bili pobjegli iz zatvora za kojima je policija organizovala potjeru.

Bilo je to 1928. ili 1929. godine, kada sam dobio vijest iz grada od Muhameda Kazaza (koji je prije toga imao vezu sa našom ćelijom) da zakazemo sastanak na koji će doći on još sa nekim drugovima po važnim pitanjima. Bilo je to ljetno doba kada se je naša ćelija sastala na kiji je sastanak došao Kazaz sa još dva nama dotad nepoznata druga. Kazaz je otvorio sastanak i dao riječ ječinom od drugova sa kojim je došao. Ovaj je drug predstavio sebe i drugog druga i rekao da su oti iz višeg foruma, da znaju za rad naše organizacije i da se taj rad može samo pohvaliti. On je na kraju izjavio da mi od sada postajemo Partiska ćelija KPJ i zahvalio nam dobar uspjeh i u daljnjem radu. Ja kao sekretar ove partiske organizacije, malo zbunjeno, zahvalio sam mu se i obećao u ime svoje i drugova da ćemo i dalje raditi još bolje nego sada.

Tada ove drugove koji su došli sa Kazazom, nijesam znao a

a ni kasnije nijesam doznao ko su oni bili i iz kakvog višeg foruma. To je tada bilo i razumljivo onome kada se zna da je rad partije bio ilegalan te nije bilo poželjno da se znaju pojedini članovi partije koji su živili u ilegalnim životom.

Poslije ovoga sastanka razmišljao sam a ni danas neznam šta je prije ovoga sastanka bila ova naša grupa. Dali smo bili samo aktivisti, kandidati za partiju ili Škojeveci to neznam ni danas. Znam samo to da smo i dalje, sve do 1941. godine jednako radili, sastajali se, dolazili drugovi iz grada i obnuto, ja kao sekretar partiske ćelije išao na sastanke i grad primao direktive i počinio izvještaje o radu ćelije. Kratko rečeno, struktura rada unutar partiske ćelije nije se ništa izmijenila. Možda je to bilo i zato, da možda nije naša ćelije bila registrovana pa joj ovi iz višeg foruma nijesu htjeli da priznaju njen dotadašnji rad ili je nešto drugo fiktiralo.

I od ovoga vremena i dalje nas je obilazio Veljko Djorđević i Vilko Vintrehalter ali smo zvanično bili povezani sa Muhamedom Kazazom i Mirizom Maslom a bio nam je kao veza Smajo Fazlić koji je držao obućarsku radnju u Kolima.

Po direktivi naše ćelije u Kolima zaseok Rupari, društvo trezvenosti davalo je razne priredbe po selima Zmijanja. Imali smo dobro izvožbanu grupu koja je davala komad od Kočića «Jazavac pred sudom i od Nušića «Knez Ivo os semberijske» ove priredbe davate su u Kolima, Krupi na Vrbasu, Gomjenuci, Dobrnji Šljivu i na drugim mjestima.

U dogovoru sa Muhamedom Kazazom i drugovima iz grada bio je pripremit susret muslimanske omladine iz Gornjeg Šehera sa srpskom omladinom iz sela Kola. Ovaj susret je izvanredno uspio. Po prvi put u istoriji Gornjeg Šehera i Kola, koji su bili u vječitom kavzi i svadji, i to na vjerskoj i nacionalnoj mržnji, mogle se je vidjeti kako se je uhvatila u kole srbinja da igra do muslimana a muslimanka do srbina.

. . .

Igralo se je do duboke u noć a sutrađan i kasnije moglo se je čuti kako se zadovoljstvom priča ova omladina, kako srpska tako i muslimanska, o ovome susretu koji je najih ostavio duboke utiske, dok su stari Gorljošerci i Koljani ovo gledali sa pođozrenjem. Taki jedan susret, kao u G. Šeheru, izveđen je i u Kolima kod Škoke gde je došla omladina iz G. Šehera i cijeli dan se zabavljali u igri i pjesmi.

-.-

Često mi je govorio Vilko Winterhalter i Veljko Djođjević da nešto napišem o selu i životu seljaka, pa ako bi bilo dobro da bi se to i štampalo. Bilo je 1932. godine kada je u mom kraju a i u čitavom Zmijanju nastupila nerođica i narod je bio strašno mučen glađu. Gladovala je velika većina seljaka, jer je žito bilo vrlo skupo pa se nije moglo dovoljno da kupi da bi se moglo prehraniti. Država je dijelila žito seljacima na počak ali žita je bilo vrlo malo da bi se koliko tolike moglo da pođmiru potrebe gladnog seljaštva. Porod toga što je bilo malo žita, ono je nepravedno dijelilo tako da su dobivali bolje stojeći seljaci koji su imali kod svojih kuća žita, dok su siromašni čekali da im se nešto pođijeli, i to po nekoliko dana i na koncu se bet žita vraćaju svojim kuća, svojoj jađnoj i glađnoj porodici. U tom smislu bila je napisana ova moja brošura koju su korigirali Vilko Winterhalter i Veljko Djođjević i dali da se štampa preko partiske organizacije u Zagrebu. Ovo je štampano u vidu jedne brošure 1933. godine koje je bilo prođavane u ovdješnjim knjižarama a i ja sam dobio oko sto primjeraka koje sam pođijelio svojim prijateljima i drugim. Kako sam tađa bio obavješten bilo je štampano oko 4.000 primjeraka koje su poslata da se rasturaju u Hercegovinu, Crnu Goru, Liku, Hrvatsku i na druga mjesta.

Nije prošlo štak dugo vremena kada je vlast ova brošuru

. . .

zabranila da se rastura a mene kao njenog pisca ^{pozvala} na odgovornost
kada sam pod iztregom osjedio u onaj kući oko jedan mjesec
dana.

-.-

Kroz cijelo vrijeme postojanja naše partiske ćelije KPJ,
naš se je rad ogledao u tome: idejno politički rad, sakupljanje
nje priloga za žrtve reakcije, politički rad u okviru Zemljo-
radničke partije. Rad na opismenjavanju seljačkih masa, šavanje
mogućnosti pismenima da se koriste knjižnicom koja je bila pod
našom partiskom kontrolom, širenje anti-alkoholizma, pripovjeda-
nje bratstva naših naroda, obavještavanje naroda o istini u
Sovjetskom Savezu, rad na zblizavanju seljaka na selu i radnika
u gradu. prihvatanje pomoći koju su davale radne grupe zanatlij
selu koje je grupe organizovala partija u gradu a i drugo koje
je naprijed navedeno.

Za ilustraciju navešći samo jedan vid našeg političkog
rada. Kada su bili raspisani izbori u vrijeme Živkovića dikta-
ture. Jedini nosilac zemaljske liste bio je sam Živković. Pro-
vodjena je kruta ~~organizovana~~ agitacija koju su provedili sami
žandarini prijeteci svim i svačim da svak mora izići na izbore
i glasati, koji ima pravo glasa. U to vrijeme u selu Kolima
bilo je oko 800 birača i od toga broja izišlo je i glasale sve-
ga 13 seljaka i to mahom onih koji su bili u nekoj službi pa
su se bojali da će je izgubiti. Poslije ovoga incidenta, ^{Medo,} ~~de-še-~~
laska na izbore, žandarini su neke seljake hapsili vezali i tukli
po svojim područjima.

-.-

U vrijeme pretvaranja našega partiskog aktiva u partisku
ćeliju bilo nas je šest i to Gajić Nenađ, Gojko, Lazar, Milan,
Knežević Ostoja i Mije. Od ranije stvorene grupe otpao je Mije
Knežević kao nedisciplinovan i Gajić Mileva koja je svojom oča-
jom otišla dalje iz našega sela ~~izvan granica~~ i tako nije

. . .

mogla prisustovati našim sastancima ali smo ipak sa njene održavali veze na taj način što smo joj često slali knjige i drugi ilegalni materijal, sve do njezine smrti 1936. godine. Godine 1935 umro je naš član Nenaš a 1936. godine oselili su iz našeg sela Knežević Ostoja u Vrbanju i Knežević Dušan u Bakince pod Kozarom. I sa ostojom i sa Dušanom smo neredovno održavali veze i ako više nijesu, svojim selanjem, mogli biti članovi naše Partijske ćelije. Tako rat je zatekao ovu našu partisku ćeliju sa svaga tri člana i to: Gajić Gojko, Lazar i Milan.

Mogle bi se prigovoriti, zašto ova ćelija nije za ovako dugo vrijeme proširivana da bi bila brojčano jača? Radi se o ovome; Do godine 1928. niko nam nije govorio da pronadjemo nove članove i time postanemo brojčano veći. Čak su nam govorili drugovi, da je bolje imati brojčano manju ćeliju nego veću a manje kvalitetnu. Poslije 1928. godine razgovarali smo sa drugovima a naročito sa Kazazom, po pitanju prijema novih članova u ćeliju. On se je načelno složio da se treba primiti novih drugova za članove ali treba da budu dobri a naročito da su komparativni i čvrsti u slučaju provala. On nam je rekao da će o tome razgovarati sa drugovima u gradu pa će nam javiti. Međutim vrijeme je prolazilo, i negde oko 1936. godine Kazaz je rekao da primimo za kandidate drugove za koje mi mislimo da mogu biti dobri komunisti da bi se naše ćelija brojčano ojačala jer je bila spala samo na tri člana. Mi smo to i učinili. Za kandidate smo primili ove drugove: Vukolić Slobodana Nikolina iz Dobrnje, Knežević Djurdža i Dulu Spasojeve obe iz Kola, Gajić Vladu Lukina iz Kola, Gajić Mirka Maksimova iz Kola, i Vukolić Nikolu Jovićine iz Dobrnje. Sa njima je radjeno najviše pojedinačno a ponekad skupno i do samog početka rata 1941. godine stalno je očekivato kada će nam javiti da se ovi drugovi prime u članstvo KPJ. Imali smo namjeru da se organizuje jedna partiske ćelija i u selu Dovernji čije bi bile jezgre

. . .

ova dva kandidata iz Dobruže, kada bi se jedan od starih članova bio pridodao ovoj novoj ćeliji. Međtim, kako sam naprije rekao, to je sve odgađano i tako je rat izbio a da se to nije svršilo. Svi ovi kandidati, za vrijeme NCB-e oni su se držali vrlo dobro i ostajali bi na onim mjestima gdje bi im partija naredila da ostanu. Jedan od njih, Vukelić Slobodan poginuo je u NCB-i kao prvoborac.

Prigodom dizanja ustanka 1941. godine, selo Kola i okolna sela bili su uz pokret a gotovo svi muškarci srupili su u partizane. Kada je u Manjači izbio puč u proljeće 1942. godine, mnoga sela prema Ključev i Mrkonjić Gradu, priključila su se listom četnicima, što to nije bio slučaj sa Kolima a stanovnici sela koji su se uprkos četničkom teroru oduprli se. U toku NCB-a Kola su imala u NCB-i 205 boraca od kojih je 28 u toku rata poginulo u borbama protiv okupatora i njegovih saveznika. Samo iz zaseoka Rupara, gdje je djelovala prije rata partiska ćelija, iz 40 članova bilo je 52 borca od kojih je 8 poginulo, većinom kao skojeveci.

Kroz čitavo vrijeme rata, u selu Kolima djelovala je Skojevaska organizacija koja je radila na mobilizaciji novih snaga za NCV, pomagala mašin jedinicama u savlađivanju neprijatelja kada bi se počela borba u selu ili okolici i prikupljali potrepštine za naše borce.

Uz ovo moje sjećanje prilažen u ovjerenom prepisu izjave drugova Vilka Winterhartera i Voljke Derdževića koje sam dobio od njih radi regulisanja mog beračke penzionog prava, a iz kojih izjava može se viditi kakav rad i život partiske ćelije u Kolima zaseok Rupari, i to u najgorebljim crtama.

Banja Luka juna 1968. god.

(Gojko Gajić)
Gojko Gajić

Arhiv Bos. krajino B. Luka
ABK 209-MG - 9/94

njeni prototip borila u NOB-i, što i sama autor knjige u predgovoru kaže.

Istina je to da je partijski aktiv postojao u Kollima još 1926. godine koji je prebacio u partijsku ćeliju 1929. godine koje je djelovala u selu Kollima i okolnim selima sve do izbivanja rata 1941. godine kada su članovi ove partijske ćelije KPJ bili i organizatori ustanke u ovom kraju. Ova ćelija za vrijeme svoje postojanja pripadala je partijskoj organizaciji KPJ Banja Luka.

Da je partijski aktiv, odnosno ćelija zaista postojala u Kollima u vrijeme kako je gore navedeno, to su posvedočili svojim izjavama Vilko Winterhalter politički radnik u CK SKJ u Beogradu i Veljko Djordjević penzioner u Banjaluci koji su u to vrijeme imali neposrednu vezu sa aktivom odnosno ćelijom i koji su bili zaduženi da joj daju ispomod u njenom radu.

Da bi se moglo bolje razumjeti postanak partijske ćelije

• • •

ZIVOT I RAD PARTISKE CELIJE U SELU KOLIMA ZASEOK RUPARI

Kao sekretar partijske ćelije u selu Kolima zaseok Rupari koja je formirana još 1927. godine (od 1927 do 1929 kao partijski otkriv a od tada pa sve do izbijanja rata 1941. godine partijska ćelija). Ova partijska ćelija koja je pripadala partijskoj organizaciji Banja Luka KPJ, važila je kao prva partijska ćelija KPJ na selu Bosanske Krajine. Ime ljudi koji nemogu poverovati da je u to vrijeme mogla da postoji partijska organizacija KPJ u selu Kolima. I ako sam za pisanje banjalučke hronike dao tačne podatke koje je prikupljao Savez borbenih organizacija, ipak je Dr. Đurko Lukač u svojoj knjizi; "Banja Luka i okolica u ratu i revoluciji" (na strani 36 stav prvi ožozgo) napisao da partijska ćelija u Kolima postoji od 1936. godine, koje ne odgovara istini, tim više što ova knjiga trebala bi da posluži kao istorijski dokumenat koju treba naša omladina da čita i vidi kako su se